

C-711/22. sz. ügy**Az előzetes döntéshozatal iránti kérelemről a Bíróság eljárási szabályzata
98. cikkének (1) bekezdése alapján készített összefoglalás****A benyújtás napja:**

2022. november 18.

A kérdést előterjesztő bíróság:

Sąd Najwyższy (Lengyelország)

Az előzetes döntéshozatalra utaló határozat kelte:

2022. május 26.

Felperes:

Advance Pharma sp. z o.o.

Alperes:

Skarb Państwa - Główny Inspektor Farmaceutyczny

Az alapeljárás tárgya

Az Emberi Jogok Európai Bíróságának határozata nyomán jogerős ítélettel befejezett polgári peres eljárás tekintetében a perújítás elfogadhatósága – Hatékony bírói jogvédelem

Az előzetes döntéshozatal iránti kérelem tárgya és jogalapja

Az uniós jog, különösen az Európai Unió Alapjogi Chartája 47. cikkének, valamint az Európai Unióról szóló szerződés 19. cikke (1) és (2) bekezdésének értelmezése; EUMSZ 267. cikk

Az előzetes döntéshozatalra előterjesztett kérdés

Az Alapjogi Charta 47. cikkének és az Európai Unióról szóló szerződés 19. cikke (1) és (2) bekezdésének összefüggésben értelmezett rendelkezéseire tekintettel az uniós tagállamok egyes jogrendszereiben ismert – az Emberi Jogok Európai Bírósága által hozott, az emberi jogok és alapvető szabadságok védelméről szóló

egyezmény szabályainak megsértését megállapító határozata következtében – a jogerős ítélettel befejezett eljárásra vonatkozó perújítási kérelem formájában benyújtott jogorvoslat a hatékony bírói jogvédelemhez való jog lényeges elemének minősül-e a polgári ügyekben, ha valamely tagállam jogrendszere más jogorvoslati lehetőséget biztosít a jogerős ítélettel befejezett eljárásban részt vevő fél jogainak bírósági védelmére?

A hivatkozott uniós jogi rendelkezések

Az Európai Unióról szóló szerződés: 19. cikk

Az Európai Unió Alapjogi Chartája: 47. cikk

A hivatkozott nemzeti rendelkezések

Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r. (a Lengyel Köztársaság 1997. április 2-i alkotmánya) (Dz.U. 1997., 78. szám, 483. tétel): 45. és 77. cikk

Ustawa z dnia 17 listopada 1964 r. – Kodeks postępowania cywilnego (a polgári perrendtartásról szóló, 1964. november 17-i törvény) (egységes szerkezetbe foglalva: Dz. U. 2021., 1805. tétel): 399., 400., 401., 401¹, 403., 404., 405., 406., 407., 408., 410. cikk

A tényállás és az eljárás rövid ismertetése

A Sąd Okręgowy w Warszawie (varsói regionális bíróság, Lengyelország) 2016. február 8-i ítéletével elutasította az Advance Pharma sp. z o.o. (felperes) keresetét, amelyben azt kérte, hogy a Skarb Państwa – Główny Inspektorat Farmaceutyczny (államkincstár – gyógyszerészeti főfelügyelet, Lengyelország) kötelezzék 37 242 220,00 PLN összegű kártérítés megfizetésére. A felperes ezen ítélet ellen fellebbezést nyújtott be, amelyet a Sąd Apelacyjny w Warszawie (varsói fellebbviteli bíróság, Lengyelország) 2017. október 30-i ítéletével elutasított. A felperes ezt követően felülvizsgálati kérelmet terjesztett elő a Sąd Najwyższyhoz (legfelsőbb bíróság, Lengyelország, a továbbiakban: SN), amelyet a Sąd Najwyższy (legfelsőbb bíróság) megengedhetőnek nyilvánított, majd 2019. március 25-i ítéletével elutasított.

Az Advance Pharma sp. z o.o. ezt követően arra hivatkozva nyújtott be keresetet az Emberi Jogok Európai Bíróságához (a továbbiakban: EJEB), hogy a Sąd Najwyższy (legfelsőbb bíróság) 2019. március 25-i ítéletének meghozatalában olyan személyek vettek részt, akik nem minősültek független és pártatlan bírónak, mivel kinevezésükre az alkotmányban, az [emberi jogok és alapvető szabadságok védelméről szóló európai] egyezményben és a Szerződésben foglalt követelmények szempontjából szabálytalanul megalakult Krajowa Rada

Sądownictwa (nemzeti igazságszolgáltatási tanács, Lengyelország) részvételével került sor. Az Advance Pharma sp. z o.o. kontra Lengyelország ügyben 2022. február 3-án hozott ítéletében (1469/20. sz. kérelem) az EJEB megállapította, hogy megsértették az emberi jogok és alapvető szabadságok védelméről szóló európai egyezmény (a továbbiakban: EJEE) 6. cikkének (1) bekezdését, mivel az SN (legfelsőbb bíróság) polgári tanácsa hét bírójának – köztük a felperes társaság ügyét tárgyaló három bírónak – a kinevezési eljárása során elkövetett jogsértések olyan súlyosak voltak, hogy a felperes társaságnak az EJEE 6. cikkének (1) bekezdése szerinti „törvény által létrehozott bírósághoz” való jogának lényegét sértették meg. Az EJEB azt is kijelentette, hogy az SN (legfelsőbb bíróság) polgári tanácsának ügyben eljáró ítélkező testülete nem minősül „törvény által létrehozott bíróságnak”.

Az Advance Pharma sp. z o.o. a fent említett EJEB ítéletet követően és annak tartalmára tekintettel 2022. május 2-án perújítási kérelmet terjesztett elő a Sąd Najwyższyhoz (legfelsőbb bíróság) a felülvizsgálati kérelemmel megindított és a Sąd Najwyższy (legfelsőbb bíróság) 2019. március 25-i jogerős ítéletével befejezett eljárás tekintetében.

Az alapeljárásban részt vevő felek főbb érvei

A jelen ügyben a felperes nem ért egyet azzal az állásponttal, hogy a keresetet el kell utasítani, és érvként többek között azt hozza fel, hogy az EJEB ítéletét követően felmerülő perújítási lehetőség kizárása miatt a polgárokat és más peres feleket adott esetben megfosztják a hatékony bírói jogvédelem garanciájától.

Az előzetes döntéshozatal iránti kérelem indokolásának rövid összefoglalása

- 1 A polgári jogban a perújítás intézménye a hibás határozatok a jogviszonyok rendszeréből való eltávolításának olyan különleges eszköze, amely kivételt képez a jogerő elve és a polgári peres eljárásban részt vevő felek szerzett jogai védelmének elve alól, és amely biztosítja a feleknek a jogerős ítélet megtámadásának lehetőségét. Ezen intézmény kivételes jellege az általa kiváltott hatással függ össze, azaz azzal, hogy aláássa a polgári ügyekben hozott jogerős ítéletek stabilitását. A perújítást megalapozó helyzetek akkor következnek be, ha az érdemi határozat jogerőre emelkedését követően olyan különleges körülmények merülnek fel, amelyek arra utalnak, hogy az eljárás során vagy ezen eljárást befejező ítélet meghozatalakor elkövetett hiba miatt az eljárás sérti a jogállamiságot.
- 2 A bírósági jogalkalmazást garanciális okokból a legmagasabb szintű szabályozottság jellemzi, ami azt jelenti, hogy kizárólag a törvényben kifejezetten előírt eljárási cselekmények megengedettek. A rendkívüli jogorvoslat alkalmazása eljárási jogalapjának, majd a bírósági határozathozatal alapjának tiszteletben tartását illetően nincs helye mérlegelésnek (az SN [legfelsőbb bíróság] hét bíróból álló tanácsának 2010. november 30-i határozata, III CZP 16/10).

Következésképpen a polgári peres eljárások esetében a perújítás csak a törvényben meghatározott esetekben lehetséges. A lengyel eljárásjogban a perújítási kérelem elfogadhatóságának feltétele a törvény zárt katalógusában kimerítő felsorolás keretében meghatározott jogalapok valamelyikére való hivatkozás, a perújítás elfogadhatóságának pedig ezen jogalapok tényleges fennállása. Ez a jogorvoslati lehetőség szigorúan meghatározott súlyos eljárási hibák esetén áll rendelkezésre.

- 3 A lengyel polgári perrendtartás nem rendelkezik arról, hogy az EJEB ítélete – így az EJEE 6. cikke (1) bekezdésének megsértését megállapító ítélet is – jogalapot képezne a perújításhoz a jogerős ítélettel lezárt polgári eljárás esetében. A perújítás jogalapja nem vezethető le a jogszabályi rendelkezésekből azok tág értelmezésével vagy analógia útján történő következtetéssel. Az SN (legfelsőbb bíróság) 2010. november 30-i határozatában (III CZP 16/10) kimondta, hogy az EJEB olyan jogerős ítélete, amely megállapította az EJEE 6. cikkének (1) bekezdésében biztosított tisztességes eljáráshoz való jog megsértését, a lengyel eljárásjog szerint a polgári eljárás esetében nem minősül a perújítás jogalapjának.
- 4 Általában olyan helyzetben, amikor a jogalkotó nem rendelkezik a perújítás EJEB ítéletét követő lehetőségéről, nincs jogszabályi alapja a perújításnak, különösen akkor, ha a fél más jogorvoslat segítségével kereshet bírói védelmet. Az ilyen jogorvoslatok alkalmazása lehetővé teszi a fél számára azon lehetőség biztosítását, hogy megvédje jogos érdekeit. Az EJEE 6. cikkének (1) bekezdésében említett tisztességes eljárásnak ezért figyelembe kell vennie a jogerőből (*res iudicata*) eredő jogbiztonság elvét. Ennek fényében nem megengedett egy már jogerősen elbírált ügy újbóli vizsgálata és elbírálása. Ezért azok az államok, amelyek jogrendje nem tartalmazza a perújításnak az EJEB ítélete miatt felmerülő lehetőségét, más jogorvoslati eszközöket, alternatív lehetőségeket biztosítanak az eredeti állapot helyreállítására (*restitutio in integrum*).
- 5 A lengyel jog kompenzációs mechanizmust ír elő, és az a fél, akinek a jogait polgári eljárásban megsértették – amit később az EJEB ítéletében megállapított – az EJEB ítéletét követően veheti igénybe ezt a mechanizmust, és például megfelelő kártérítési keresetet indíthat az államkincstár ellen. A lengyel jogban a kártérítés érvényesítésének lehetőségével kapcsolatos szabályokat ugyanakkor részletesen kifejtette a Trybunał Konstytucyjny (alkotmánybíróság, Lengyelország) 2015. szeptember 22-i ítélete (SK 21/14), amelyben többek között megállapította, hogy az EJEB ítélete olyan előzetes döntésnek minősülhet, amely megnyitja az utat a kártérítés általános elvek alapján történő érvényesítéséhez. Ily módon a lengyel jogban megvalósult az ítélt dolog érinthetetlen jellegének és a felek közötti polgári jogi jogviszonyok biztonságának célja, miközben a felek számára biztosított az eredeti állapot megfelelő helyreállítása.
- 6 A fentiekre tekintettel a perújítást lehetővé tevő megfelelő rendelkezések hiánya – amennyire ez megítélhető – erősíti a bíróságok szerepét. A bíróságok feladata ugyanis, hogy biztosítsák a károsult számára a jogai megsértésének alternatív jogorvoslati lehetőségeit, feltéve, hogy megfelelő követeléseket fogalmaz meg. Ennek fényében azonban elképzelhető többek között olyan helyzet, amelyben az

EJEB határozatai végrehajtásának biztosítása érdekében a polgári eljárások esetében az EJEB ítélete alapján történő perújítás jogalapját nem ismerő uniós tagállamokban a perújítás intézményére vonatkozó rendelkezések értelmezésének módosulásával megváltozna a gyakorlat. Úgy tűnik, hogy a Miniszteri Bizottság R (2000) 2. sz. ajánlása a tagállamok felé az Emberi Jogok Európai Bírósága ítéletét követően egyes ügyek nemzeti szinten történő újbóli megvizsgálásáról és megnyitásáról (elfogadta 2000. január 19-én), valamint az Európa Tanács keretében elkészített *Reopening of Domestic Judicial Proceedings Following the European Courts Judgements* (Strasbourg 2022, <https://www.coe.int/execution>) című jelentés is ebbe az irányba mutat. Ehhez azonban a kérdést előterjesztő bíróság álláspontja szerint olyan jogalapot kellene teremteni (uniós környezetben, például a Bíróság ítéletével), amelyből a nemzeti bíróság levezethetné, hogy a nemzeti eljárásjog eddig hatályos rendelkezéseit a perújítás lehetősége irányába kell értelmezni.

- 7 A kérdést előterjesztő bíróság véleménye szerint kétséges, hogy a polgári eljárás esetében a perújítás lehetősége bevezetésének szükségességét az uniós jog alkalmazása miatt is elő lehet-e írni. Így a Bíróság felvázolt egy ilyen értelmezési irányt, amikor rámutatott arra a kötelezettségre, hogy olyan mechanizmusokat kell bevezetni, amelyek lehetővé tennék az alapvető jogokat sértő végleges nemzeti határozatok megtámadását, ami az uniós jog ilyen irányú további fejlődésére utalhat (2007. december 11-i Skoma-Lux s. r. o kontra Celni reditelstvi Olomouc ítélet, C-161/06, 71–73. pont). Egy másik ítéletben azonban a Bíróság jelezte, hogy az uniós jog nem kötelez az uniós joggal összeegyeztethetetlennek bizonyuló jogerős ítéletek felülvizsgálatára (2019. július 29-i Hochtief Solutions AG Magyarországi Fióktelepe kontra Fővárosi Törvényszék ítélet, C-620/17, 81/88. pont).
- 8 A nemzeti eljárásjog azon szabályai, amelyek biztosítják a perújítás EJEB ítélete alapján történő lehetőségét – amire gyakran hivatkoznak –, a gyakorlatban kétségesnek bizonyulhatnak, amennyiben a perújítás lehetséges indokai jegyzékének figyelembe kell vennie a jogbiztonság elvét és azt a tényt, hogy a EJEE-ben foglalt szabály megsértése leggyakrabban a nemzeti jog olyan értelmezésének eredményeként következik be, amely abban áll, hogy a nemzeti bíróság eltér az EJEE rendelkezéseinek az EJEB állandó ítélkezési gyakorlatában foglalt értelmezésétől. Az EJEE 6. cikkének (1) bekezdésében foglalt rendelkezés megelégszik a tisztességes eljárás európai szabályának megállapításával, és nem az a szerepe, hogy állandó jelleggel határozza meg azokat a konkrét szabálytalanságokat, amelyek a perújításra adhatnának okot.
- 9 Ezenfelül a perújítási kérelem nem a nemzeti bíróságok ítélkezési gyakorlatának egységesítésére irányul. Ugyanakkor az ilyen jogalap bevezetése az uniós tagállamok polgári eljárásjogába ebbe az irányba mutatna, ami következképpen meghaladná az EJEB hatáskörén, és többek között az Európai Unió Bíróságának hatáskörével is ütközne. Más szóval, a polgári eljárás esetében az EJEB ítéletét követő perújítás szükségessége az uniós tagállamokban olyan helyzetet

eredményezne, amelyben az EJEB ítéleteinek tényleges jelentése messze túlmutatna az EJEB EJEE-ben foglalt hatáskörén.

- 10 Azt is meg kell jegyezni, hogy a gyakorlatban előfordul, hogy az EJEE megsértésének elsődleges forrása egy olyan nemzeti jogszabály, amely összeegyeztethetetlen az EJEE-vel. Noha az EJEB nem rendelkezik hatáskörrel a nemzeti jogszabályok EJEE-vel való összeegyeztethetőségének vizsgálatára, a gyakorlatban közvetett módon mégis sor kerül ilyen felülvizsgálatra. Ebben az esetben az EJEE szabályának biztosítása érdekében szükségessé válhat a szóban forgó nemzeti szabályozás módosítása. Ha azonban a nemzeti bíró helyesen alkalmazta a nemzeti jogszabályokat, akkor ilyen helyzetben úgy tűnik, hogy perújításról nem lehet szó. A perújítási kérelem többek között a nemzeti jogrend EJEE szabályaihoz való igazítását sem szolgálja. Az EJEB nem a nemzeti jog egyes rendelkezéseinek EJEE-vel való összeegyeztethetőségéről határoz, hanem az állam magatartásának egészét vizsgálja az EJEE szabályainak (emberi jogok) megsértése szempontjából.
- 11 Amennyire megállapítható, a fent említett körülményeket figyelembe kell venni a nemzeti jogban a perújításra vonatkozó okok jegyzékének létrehozásakor. Általánosságban tehát elmondható, hogy úgy tűnik, hogy a polgári eljárás esetében az EJEB ítéletét követő perújítás kérdése elválaszthatatlanul a nemzeti jogrendhez és eljárási szabályokhoz kapcsolódik, amelyeket az egyes tagállamok eltérő hagyományai és konkrét igényei miatt az egyes tagállamok eltérő módon alakítanak ki. Azon polgári ügyekben hozott bírósági határozatok stabilitása, amelyekben az EJEB-től a nemzeti bíróság előtt jogerősen befejezett eljárásban az EJEE-ben foglalt szabály megsértésének megállapítását kérőtől eltérő felek is részt vesznek, akik jogi helyzetüket a jogerős határozatokba vetett bizalomra alapozzák, inkább azon álláspont mellett szól, hogy a perújítás nem a hatékony bírói jogvédelemhez való jog lényeges eleme. A polgári ügyekben hozott jogerős bírósági határozatok stabilitása elvének célja ugyanis az, hogy megvédje az uniós tagállamok alkalmazandó jogrendjébe vetett bizalmat, és biztosítsa a felek számára a szerzett jogaik védelmét. Ezek a jogalanyok, akik a jogerős bírósági ítéletben bízva járnak el, ugyanis már olyan módon alakíthatták ki jogi helyzetüket, amely jogerős határozat esetében összeegyeztethetetlen az EJEB ítéletét követő esetleges perújítással. A jogerő biztosítja az egyén jogi helyzetét. A polgári eljárásban hozott bírósági határozat jogerejének és joghatásainak jelentőségét az EJEB is elismeri az ítélkezési gyakorlatában (lásd: 1999. október 28., *Brumarescu kontra Románia* ítélet [28342/95. sz. kérelem, 50. és 62. §]; 2001. április 10., *Sablon kontra Belgium* ítélet (36445/97. sz. kérelem, 86. §); 2003. július 23., *Ryabykh kontra Oroszország* ítélet [52854/99. sz. kérelem, 51. §]; 2010. november 30., *Urban kontra Lengyelország* ítélet [2316/08. sz. kérelem, 66. §]). Amint azt a jogtudomány kiemelte, a Bíróság megköveteli, hogy a tisztességes eljáráshoz való jog (Egyezmény 6. cikkének (1) bekezdésében foglalt) fogalmát az EJEE preambulumaival összefüggésben értelmezzék, amely szerint a részes államok közös örökségének és hagyományának lényeges részét képezi a jogállamiság elve. Ebből az elvből következik többek között a jogbiztonság elve, amely lehetetlenné teszi az ügyet érdemben véglegesen elbíráló jogerős bírósági

határozat megtámadását. A jogbiztonság elve ugyanakkor a jogerő és az ítélt dolog tiszteletben tartását követeli meg. A kérdést előterjesztő bíróság osztja ezt az álláspontot.

- 12 Ezen okok miatt a kérdést előterjesztő bíróság szerint az EJEB EJEE-ben foglalt szabályok megsértését megállapító határozatának meghozatalát követően jogerős ítélettel befejezett eljárás esetében a perújítási kérelem lehetősége formájában benyújtott jogorvoslat polgári ügyekben nem nélkülözhetetlen eleme a hatékony bírói jogvédelemhez való jognak, különösen olyan helyzetben, amikor a tagállam jogrendszere más jogorvoslatot biztosít a jogerős ítélettel befejezett eljárásban részt vevő fél jogainak bírósági védelmére. Az olyan intézkedés, mint a polgári eljárás esetében az EJEB ítéletén alapuló perújítás, elfogadható, azonban elfogadhatósága elválaszthatatlanul a nemzeti jogrendhez és eljárási szabályokhoz kapcsolódik, amelyeket az egyes tagállamok eltérő hagyományai és konkrét igényei miatt az egyes uniós tagállamok eltérő módon alakítanak ki. A nemzeti jogrendben a jogerős bírósági ítélettel lezárt polgári eljárás esetében a fél számára a jogainak bírósági védelmét a perújítástól eltérő módon lehetővé tevő jogorvoslati lehetőségek biztosítása elegendő a bírósághoz való jogának biztosításához, amelyet az adott uniós tagállam alkotmányos szabályainak, így – Lengyelország esetében – a lengyel alkotmány 45. cikke 1. bekezdésének fényében is kell értelmezni.
- 13 Az előzetes döntéshozatalra előterjesztett kérdésre adott válasz azért fontos az ügy megoldása szempontjából, mert megszünteti az azzal kapcsolatos bizonytalanságot, hogy miként biztosítható hatékony bírói jogvédelem abban a helyzetben, amikor az EJEB valamely uniós tagállam bíróságának jogerős ítéletével befejezett polgári ügyben az EJEE szabályainak megsértését megállapító határozatot hoz. Emiatt először is döntenie kell arról, hogy ilyen esetben elfogadható-e a perújítás, és az Európai Unió Bíróságának döntenie kell arról, hogy a Szerződés szabályainak fényében a hatékony bírói jogvédelemhez való jog lényeges elemének minősül-e az Emberi Jogok Európai Bíróságának az EJEE szabályainak megsértését megállapító határozata nyomán jogerős ítélettel befejezett eljárásra vonatkozó perújítási kérelem formájában benyújtott jogorvoslat, ha valamely tagállam jogrendszere más jogorvoslati lehetőséget biztosít a jogerős ítélettel befejezett eljárásban részt vevő fél jogainak bírósági védelmére.